

HANGOS ÚTIKÖNYV → KEDVENC VÁROSOM

BUDAPEST

S A J Á T I D E G E N V E Z E T Ő V E L

Magyar hangja:
ÓNODI ESZTER

CD-melléklet

KOSSUTH KIADÓ, 2009

„A Marslakó egy szép nap szerencsésen megérkezett Pestre, szobát vett ki a Bristolban, lekefélté ruhájáról a csillagok porát, és telefonált nekem, hogy megbeszélésünk értelmében mutassam meg neki a Várost.”

E szavakkal nyitja Szerb Antal *Budapesti kalauz Marslakók számára* című könyvét. Az a kalauz alapmű mindenki számára, aki az 1930-es évek városképével óhajt megismerkedni. Ez a kalauz, melyet Ön kezében tart, Budapest történelmi negyedeinek mai képét kívánja bemutatni.

A marslakók kalauzának megjelenése óta közel nyolcvan esztendő háborúi és békei hagyták nyomukat fővárosunkon. A Bristol Szálló helyén az Intercontinental áll, és számtalan további patinás épület, s emlék tűnt el nyomtalanul. De Várkert már nem csak vasárnap délelőtt áll nyitva a látogató előtt, s a bástyasétány is egész nap vár ránk, „pedig – ahogy Szerb Antal mondja – ezt is lebonthatták volna, mint a Tabánt, mert ez is szép.”

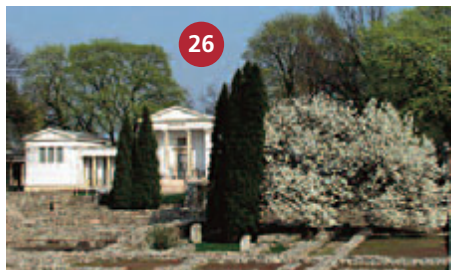
Persze az itt élők nem csak bontottak: rengeteg minden épült és épül ma is. Lakó- és középületek, színházak, székházak, toronyházak, utak, hidak, metróvonalak – egész lakónegyedek születtek azóta: a jövő műemlékei, ha megérik.

Budapest tehát évről évre változik, vele változnak lakói úgy, hogy az itt tartózkodás során gyakran marslakónak érezheti magát – nemcsak az idelátogató, de még a magamfajta bennszülött is. Keressük hát fel a régmúltból megmaradt utcákat, épületeket és műalkotásokat, amelyek őrzik az átalakuló város igazi arcát: fedezzük fel Budapestet!

FOTÓ: FALUS KRISZTA

ÓNODI ESZTER

BUDAPEST AZ ÉVSZÁMOK TÜKRÉBEN

6

AMIT MINDENKI SZÍVESEN FELKERES

8

A VÁRNEGYED

10

A VÁRNEGYED TÉRKÉPE 17

A TABÁN, A GELLÉRTHEGY ÉS A VÍZIVÁROS

18

BUDA DÉLI RÉSZÉNEK TÉRKÉPE 25

ÓBUDA

26

ÓBUDA TÉRKÉPE 31

A MARGITSZIGET ÉS A BELVÁROS

32

A BELVÁROS TÉRKÉPE 39

A PARLAMENT ÉS A HŐSÖK TERE VIDÉKÉN

40

A PARLAMENT ÉS A HŐSÖK TERE
VIDÉKÉNEK TÉRKÉPE 51

KIRÁNDULÁSOK A FŐVÁROS KÖRNYÉKÉN

52

KÖZLEKEDÉS

56

AMIT JÓ TUDNI EGY TURISTÁNAK

59

MP3 HANGFELVÉTEL TARTALMA

64

Kr. e. 10 000–8000	Az első őskori település a Budai-hegységben.
Kr. e. 2000–1000	Bronzkori falvak létesülnek több helyen a Duna mentén.
Kr. e. 4. század	A szkíták érkezése (több szép ötvösművészeti lelet maradt ránk ebből a korból).
Kr. e. 4–3. század	A Gellérthegy lábánál kelták létesítenek települést.
Kr. u. néhány ével	A római csapatok elfoglalják a Dunántúlt. Pannónia provincia néven a Birodalomhoz csatolják. Erődrendszert építenek ki a folyó mentén.
2–4. század	Virágzik Óbuda (Aquincum) katonai települése.
409	A hunok győzedelmeskednek a rómaiak felett. A légiók távoznak.
5–6. század	A hunok birodalmának bukása után germán törzsek, gótok, avarok és longobárdok támadják a mai főváros területét.
900 körül	A honfoglalás: Árpád vezér és csapatai megérkeznek, és birtokukba veszik Magyarországot.
1000	I. (Szent) István király felveszi a kereszténységet. A főváros Székesfehérvárrá lesz.
1220	Óbudára kerül át az udvar.
1241	A tatárjárás. A mongol törzsek feldőlnek és elpusztítják Pestet.
1247–1265	IV. Béla király székhelyét Budára teszi át, és várat építtet.
1387–1437	Zsigmond király reneszánsz stílusban bővíti a budai palotát.
1458–1490	Hunyadi Mátyás király uralkodása, a reneszánsz művészetek virágkora.
1473	Hess András budai műhelyében elkészíti az első nyomtatott könyvet, a <i>Chronica Hungarorumot</i> .
1526	A mohácsi csatát követően három részre szakad az ország: a nyugati részt a Habsburgok, a délkeletit a törökök veszik birtokba.
1541	A törökök beveszik a Budai Várat. Megkezdődik a 150 éves török uralom.
1686	Az osztrák és magyar csapatok visszazsírják Budát a törököktől.
1749	Megkezdődik a barokk palota építése a Várhegyen.
1802	Széchenyi Ferenc a nemzetnek adományozza könyvtárját. A róla elnevezett könyvtár alapítása.
1825–1848	A reformkor. Fejlődik a közlekedés, a kultúra és a tudományos élet. Megépül a Nemzeti Múzeum, a Tudományos Akadémia és a Nemzeti Színház.

Mátyás királyi ábrázoló dombormű

- 1838 A nagy dunai árvíz előnti Pestet, az épületek java része megrongálódik.
- 1848–1849 Kitör Pesten a forradalom. A Habsburgok orosz segítséggel leverik a magyar szabadságharcot, a miniszterelnököt és a tábornokokat kivégzik. Megépül az első híd a Dunán, a Lánchíd.
- 1867 A kiegyezéssel javul a viszony az osztrák udvar és Magyarország között.
- 1872 Pest, Buda és Óbuda Budapest néven egyesül.
- 1896 A honfoglalás évfordulójára megindul a földalatti vasút, megépül a Vajdahunyad vára és több múzeum.
- 1905 A Szent István-bazilika felszentelése.
- 1914–1918 Az első világháború gazdasági csődbe dönti az országot.
- 1918 Forradalom, kikiáltják az első köztársaságot.
- 1919 A Tanácsköztársaság, a szocialista hatalomátvétel rövid időszaka.
- 1920 A trianoni békeszerződés Magyarország területét egyharmadára csökkenti.
- 1944 Németország megszállja Magyarországot, a csatlakozást ellenző Teleki miniszterelnök öngyilkosságot követ el.
- 1945 A szovjet csapatok bevonulása. Az ország ötven évre a Szovjetunió befolyása alá kerül.
- 1956 Kitör a forradalom, melyet hamarosan eltipornak az orosz tankok. Megkezdődnek a politikai perek és a kivégzések.
- 1980-as évek Gyengül a kommunista diktatúra.
- 1989 A köztársaság kikiáltása. 1990-re távoznak az orosz csapatok Magyarországról.
- 1999 Magyarország csatlakozik a NATO-hoz.
- 2004 Magyarország belép az Európai Unióba.

*Az emlékezés virágai
az 1956-os emlékműnél*

*A Parlament
impozáns,
neogótikus épülete
a Duna partján*

*A Szent István-
bazilika kupolá-
jából lélegzet-
elállító kilátás
nyílik Budapestre*

*A királyok
lakhelye,
a Budai Vár*

Az eklektikus stílusban épült Vajdahunyad vára romantikus hangulatot áraszt

A Hősök terén páratlan múzeumokat, mellette egy hangulatos parkot találunk

Budapest éttermei híresek vendégszeretetükről és kiváló ételeikről

Az Állami Operaházban kiváló előadásokon vehetünk részt

CD
tartalom:
64. o.

BEVEZETŐ

Budapest a világ egyik legszebb fekvésű fővárosa. A Duna két partján elterülő Budapest egyik részét a zöldellő budai dombok alkotják, a másik lágyan nyúlik el a pesti síkon. Várak és paloták, pompás múzeumok és barokk templomok, múlt századi bérházak és 17–18. századi

kis lakóházak várják a látogatókat. A városnézés után elnyújtózhatunk a parkokban, egy dunai kirándulójahajó fedélzetén vagy a gyógyfürdők meleg vizes medencéiben. Este ellátogathatunk színházba, operába vagy dzsesszklubba, majd egy hangulatos vacsora mellett gyönyörködhetünk a város fényeiben.

Városnéző sétánkat kezdjük a Duna partján emelkedő hangulatos **Várhegyen**. Az 50–60 méter magas dombot már a bronzkor óta lakták, ám a királyi udvar csak IV. Béla idejében került át ide (1247-ben). A várat lakta Zsigmond király, reneszánsz palotáját Hunyadi Mátyás idején tovább bővítették. A törökök a közel 150 évig tartó uralom alatt több dzsámit emeltek, majd távozásuk után a település barokk stílusban épült újjá. A második világháború idején a Várnegyedet súlyos támadások érték, ám ma régi fényében helyreállítva várja az utazót. 1987 óta a Budai Vár az UNESCO Világörökség része.

Haladjunk át a **Bécsi kapun**. A középkorban felállított masszív kőkaput többször átalakították, majd 1936-ban állították helyre. A kapuval szemben térjünk be a **Budavári evangélikus templomba** (nyitva változó időben, tel.: 356-9736, a belépés ingyenes), melyet 1895-ben építettek eklektikus stílusban. A főhajóban megcsodálhatjuk Székely Bertalan oltárképét.

→ JÓ TUDNI

A Budavári evangélikus templomban gyakran rendeznek kitűnő egyházzenei hangversenyeket.

A Bécsi kapu tér környékén több, szépen helyreállított 18–19. század eleji **lakóházat** láthatunk, melyek közül néhánynak szép, copf stílusú homlokzata van (például 5., 6., 7. és 8. szám). A téren áll a **Magyar Országos Levél-**

Műemlék házak
a Várnegyedben,
a háttérben
az evangélikus
templommal

tár impozáns épülete, melyet 1920-ban emeltek neoromán stílusban, itt őrzik az ország legfontosabb dokumentumait. Ha a **Fortuna utcán** indulunk tovább, több olyan lakóépület mellett haladunk el, melyek a korábbi idők emlékeit őrzik: a 14. szám alatt gótikus maradványokat vehetünk szemügyre. A 10. számú háznak szép dongaboltozatos kapualja van, a barokk épület a máltai lovagrend tulajdonában volt. A 9. szám alatti épületet az 1700-as években emelhették barokk stílusban, a homlokzaton a Fortuna istennőt ábrázoló dombormű 1921-ből való. A **Hess András téren** találjuk a pompás, barokk stílusú Fortuna-házat, itt működött Hess András nyomdája, és itt készítette az első könyvet, a *Budai krónikát* 1473-ban. A tér túloldalán a Várnegyed egyik legrégebbi háza, a Vörös Sün-ház áll, a klasszicista épületben vendégfogadó várta vendégeit már a 17. század óta. A **Szentháromság tér** nevét az itt ma gasodó **pestisoszlopról** kapta, melyet az 1691-es járvány után állítottak, 1709-ben pedig egy nagyobbra cseréltek. (A ma itt látható emlékmű csak másolat, a második világháborúban megrongált eredetit a Kiscelli Múzeumban őrzik.)

A téren várja látogatóit a Várnegyed legszebb látnivalója, a **Nagyboldog - asszony-** vagy **Mátyás-templom** (nyitva H-P 9–17, Szo 9–12, V 13–17 óráig, belépődíj van). Egykor talán egy Szent István alapította istenháza állhatott e helyütt, majd a tatárjárás után IV. Béla

A Mátyás-templom gótikus tornya 72 méter magas

király építtetett egy kora gótikus stílusú bazilikát Szűz Mária tiszteletére. Zsigmond és Mátyás király idején az épületet tovább bővítették, ekkor készült el a magasabbik torony. A nagy építető tiszteletére kezdték el Mátyás-templomnak hívni. Itt jelentek meg koronázásuk után első ízben a magyar királyok. A török uralom idején az istenházat dzsámivá alakították át, a festményeket pedig lemeszelték. 1686-tól újra katolikus templom lett, mely díszes barokk belsőt kapott. Az 1800-as évek vége felé kezdődtek meg a Schulek Frigyes vezette helyreállítási munkálatok, melyek során a templom közép-

A Szentháromság-szobor

Szent István király szobra a Mátyás-templom előtt

kori állapotának visszaállítására törekedtek. A világháborús pusztítások ellenére az istenháza régi pompájában ragyog. A főhomlokzat domborműve a Madonnát ábrázolja gyermekével,

A Mátyás-templom részletei

fölötte csipkefinomságú rózsasablak látható. Az egyszerűbb, zömök torony Béla király, a 72 méter magas torony Mátyás nevét viseli. Lépünk be, és csodáljuk meg a falak és a boltzatok középkori stílusban helyreállított festményeit, Lotz Károly és Székely Bertalan freskóit és Árpád-házi szenteket ábrázoló üvegfestményeit, és a Ferenc József császár idejéből származó zászlókat. A Loretói-kápolnában láthatjuk azt az 1515-ben készített Madonna-szobrot,

Utcarészlet a Várnegyedben

melyet a törökök befalaztak, majd 1686-ban épségben került elő egy löporrobbanás után, égi jelként, hogy véget ért a megszállás. A Béla-torony alsó szintjén néhány épén maradt középkori faragványt vehetünk szemügyre, a Szentháromság-kápolnában pedig III. Béla király és felesége díszes szarkofágját állították ki. A gótikus főoltár Schulek Frigyes alkotása. Keressük fel a kriptában a pompás egyházművészeti gyűjteményt és a királyi oratóriumot (jelenleg felújítás alatt). A templom mellett a Hilton Szálló beton- és üvegtömbje magasodik, sokak szerint elcsúfítva a Várnegyed több száz éves látképét.

➔ KIHAGYHATATLAN!

A Mátyás-templomban csodaszép kóruskoncerteket és orgonahangversenyeket hallgathatunk, vasárnaponként 10 órakor pedig gregorián szentmisén vehetünk részt.

A Mátyás-templom mögött húzódik a tündérmesébe illő **Halászbástya**, a díszes kilátó, ahonnan pazar látvány nyílik a városra (nyitva márc közepe-ókt

közepe naponta 9–23 óráig, belépődíj van). Schulek Frigyes tervei alapján építették újjá neoromán stílusban 1902-ben.

Innen több irányba is vezethet az utunk. Az Úri utcából nyílik a Várhegy alatt húzódó barlangrendszer bejárata. A **Budavári Labirintus** (nyitva H–V 9.30–19.30; esti túrák 18–19.30 és 20.30–22 óráig, belépődíj van) azokat várja, akik szívesen kalandoznak a föld alatti járatok sötétjében (klausztrófiábiásoknak nem ajánljuk).

A Szentháromság utcai kereszteződésnél áll **Hadik András lovas szobra**, mely Mária Terézia huszárkapitányának állít emléket, aki a török elleni harcokban tüntette ki magát. Az utcán to-

vábszétálva több szép állapotú 17–18. századi lakóház (32., 36., 40., 48–50. és 62. szám) mellett jutunk a **Kapizstrán térre**, mely nevét a Hunyadi János seregében harcoló, később szentté avatott szerzetesről kapta, akinek szobra ma is hirdeti dicsőségét. A téren érdemes megcsodálni az egykori **Mária Magdolna-templom maradványait** (szabadon látogatható), melyből főleg tornya maradt ránk.

A 13. században épült gótikus istenházát a törökök és a második világháború pusztításai döntötték romba. A téren várja a fegyverek, a katonai relikviák és a haditechnika szerelmeseit a **Hadtörténeti Intézet és Múzeum** (nyitva ápr–szept K–V 10–18; okt–márc K–V 10–16 óráig; belépődíj az ideiglenes kiállításokra, az állandó gyűjtemény ingyenes), mely az 1847-ben klasszicista stílusban épült Nádorlaktanyában kapott helyet.

A Hadtörténeti Múzeum előtt láthatjuk az **Esztergomi rondellát**, a Vár egyik kerek védőbástyáját, ahonnan szédítő kilátás nyílik a budai dombokra. Ha van időnk, ballagjunk végig a szelíd költő-

Kilátás a Halászbástyáról

Pihenő turisták a Halászbástyán

A Mária Magdolna-templom épen maradt tornya

Népi táncosok bemutatója a Tóth Árpád sétányon

*Budavári
hangulat*

ről, **Tóth Árpádról** elnevezett **sétány** árnyas fái alatt, ahol szökőkutak és ivókutak csábítják a felfrissülni vágyókat, vagy csak üldögéljünk egy padon, a panorámában gyönyörködve.

Ha a Kapisztrán térről az Országház utcán indulunk tovább, akkor több, szép állapotú 18. századi lakóházat vehetünk szemügyre (22., 20., 18., 17., 10., 9., 5. és 2.). A **Régi Országház** épülete (28. szám) a 18. században a klarissza apácák kolostora volt, majd a szerzetesrendek feloszlata után az országgyűlés költözött a falak közé. Az átépítést a neves osztrák építész, Hildebrandt tervei alapján végezték. Ma itt működik a Magyar Tudományos Akadémia Etnikai-Nemzeti Kisebbségkutató Intézete.

A Szentháromság utcán nézelődve több gótikus ülőfülkét és kapualjat láthatunk (5. és 7. szám). A Tárnok utcán tovább sétálva érünk a Dísz tere. A 18. század alatt várja az érdeklődőket a **Pa-**

*Lobogó zászlók
a Dísz téren*

tikamúzeum (nyitva K–V 10.30–17.30-ig, belépődíj van), az egykori Aranyas Patika épületében, melynek homlokzatát Kovács Margit szobrászművész Madonnája őrzi. Innen már csak pár lépés a **Dísz tér**, mely nevét az itt rendezett katonai díszszemlékről kapta. Itt találjuk a barokk Batthyány-palotát, melyet 1748-ban építettek a volt nádor számára. A tér mellett a Fehérvári rondella bástyája vigyázza a Várat. Ha tovább sétálunk a színház utcán, a **Nemzeti Táncszínház**, régi nevén Várszínház elé érünk (előadások tel: 365-4085). Az épület helyén a 13. században ferences kolostor állt, mai alakját a 18. század végén nyerte el. Innen már csak pár lépés a Szent György tér az 1806-ban épült, fényűző, barokk **Sándor-palotával** (itt lakik a köztársasági elnök). Az épület mellett kapott helyet a **síklő** végállomása, mely a Lánchídtól szállítja utasait a Várba.